

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Materiały do znajomości chrząszczy z nadrodziny Scarabaeoidea Beskidu Wschodniego

Author: Natalia Kaszyca, Artur Taszakowski

Citation style: Kaszyca Natalia, Taszakowski Artur. (2017). Materiały do znajomości chrząszczy z nadrodziny Scarabaeoidea Beskidu Wschodniego. „Acta entomologica silesiana” (Vol. 25 (2017), s. 1-7)

Uznanie autorstwa - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Materiały do znajomości chrząszczy z nadrodziny Scarabaeoidea Beskidu Wschodniego

NATALIA KASZYCA¹, ARTUR TASZAKOWSKI²

^{1,2}Katedra Zoologii, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Śląski,
ul. Bankowa 9, 40-007 Katowice

¹Studenckie Koło Naukowe Zoologów „Faunacy”
e-mail: ¹nkaszyca@us.edu.pl, ²ataszakowski@us.edu.pl

ABSTRACT. Materials to the knowledge of Scarabaeoidea of the Eastern Beskid Mountains.

The paper presents new data about distribution of Scarabaeoidea in the Eastern Beskid Mountains. The study was carried out in the area of south-western part of this region in the years 2003–2016. The total number of 24 species were recorded. Among the identified specimens such rare species as *Ceruchus chrysomelinus* and *Aphodius scrutator* deserve a special interest.

KEY WORDS: faunistics, new data, rare species, Poland, Lucanidae, Bolboceratidae, Geotrupidae, Scarabaeidae.

WSTĘP

Scarabaeoidea to stosunkowo liczna nadrodzina chrząszczy, dotychczas na świecie opisano ponad 30 000 gatunków, z czego 165 jest znanych z terenu Polski (BUNALSKI 2004).

Fauna poszczególnych regionów kraju jest poznana nierównomiernie, szczególnie słabo zbadane są wschodnie krańce Polski (BUNALSKI 2004).

Chrząszcze Beskidu Wschodniego są w ostatnim czasie przedmiotem intensywnych badań faunistycznych (KARPIŃSKI *et al.* 2015, SZCZEPAŃSKI *et al.* 2015a, b, c; 2016). Niniejsza praca ma na celu uzupełnienie informacji o Scarabaeoidea Beskidu Wschodniego.

OBSZAR BADAŃ

Obszar badań położony jest w południowo-zachodniej części Beskidu Wschodniego (granice wyznaczono na podstawie *Katalogu Fauny Polski* (BURAKOWSKI *et al.* 1983) na terenie mezoregionów: Beskid Niski, Pogórze Jasielskie oraz Pogórze Ciężkowickie (KONDRACKI 2013). Materiał był zbierany na następujących stanowiskach: Bartne [EV29], Bednarka [EA20], Blechnarka [EV17], Libusza [EA10], Lipinki [EA20], Ołpiny [EA11], Wysowa-Zdrój [EV17].

MATERIAŁY I METODY

W prezentowanej pracy wykorzystano materiał zbierany na przestrzeni trzynastu lat (2003–2016), przy wykorzystaniu kilku metod odłowu. Najczęściej stosowana była metoda „na upatrzonego”, która w tym przypadku sprowadzała się do przeszukań krowieńców oraz odłowów przypadkowo napotkanych osobników. Stosowano również czerpakowanie oraz otrząsanie na parasol entomologiczny.

Zebrany materiał oznaczono za pomocą kluczy opracowanych przez STEBNICKĄ (1976, 1978). Systematykę przyjęto za LÖBL & SMETANA (2006).

Materiał został częściowo zebrany podczas badań terenowych Koła Naukowego Zoologów „Faunatycy”, działającego przy Katedrze Zoologii Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego. Okazy dowodowe znajdują się w kolekcji entomologicznej Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu oraz w kolekcji Katedry Zoologii Uniwersytetu Śląskiego.

WYKAZ GATUNKÓW

Scarabaeoidea LATREILLE, 1802**Lucanidae** LATREILLE, 1804**Syndesinae** MACLEAY A., 1819***Ceruchus chrysomelinus*** (HOCHENWARTH, 1785)

Blechnarka [EV17]: buczyna karpacka, obserwacja: 09.2008, 1 ex.

Wyłącznie saproksyliczny gatunek, larwy rozwijają się zarówno w drewnie drzew iglastych jak i liściastych, które znajduje się w zaawansowanym stadium rozkładu. Zasiedla głównie wilgotne, cieniste, stare drzewostany. Cykl rozwojowy 3–4 letni. Larwy żerują niemal wyłącznie w leżących, wilgotnych zbutwiałych kłodach, rzadziej w pniakach i stojących pniach. Rozwijają się one w drewnie rozłożonym w przeciągu kilku lat przez zgniliznę brunatnoczerwoną. Przepoczwarczenie następuje we wrześniu i październiku, a postacie dorosłe wydobywają się na powierzchnię w czerwcu po zimowaniu w komorze poczwarkowej (BURAKOWSKI *et al.* 1983, MANNERKOSKI *et al.* 2010).

Ze względu na specyficzne wymagania pokarmowe larw, dla utrzymania populacji *C. chrysomelinus* istotna jest obecność starych drzewostanów, w których znajduje się duża ilość martwego, rozkładającego się drewna. Gatunek ten umieszczono w Czerwonej księdze gatunków zagrożonych (The IUCN Red List of Threatened Species) (MANNERKOSKI *et al.* 2010). W Polsce *C. chrysomelinus* objęty jest częściową ochroną gatunkową.

Sinodendron cylindricum LINNAEUS, 1758

Bartne [EV29]: buczyna karpacka, 10.07.2013, 1 ex. Bednarka [EV29]: buczyna karpacka, 07.2004, 1 ex.; 07.2005, 1 ex. Wysowa-Zdrój [EV17]: buczyna karpacka, 27.08.2009, 4 exx.

Lucaninae LATREILLE, 1804

Platycerus caraboides LINNAEUS, 1758

Bednarka [EV29]: buczyna karpacka, 07.2006, 1 ex.

Bolboceratidae MULSANT, 1842

Odonteus armiger (SCOPOLI, 1772)

Libusza [EA10]: zarośla, noc, 10.06.2013, 1 ex.

Geotrupidae LATREILLE, 1802

Geotrupinae LATREILLE, 1802

Anoplotrupes stercorosus (SCRIBA, 1791)

Bartne [EV29]: pułapka Barbera, 11.07.2013, 2 exx. Wysowa-Zdrój [EV17]: buczyna, 17.05.2013, 1 ex.

Geotrupes stercorarius (LINNAEUS, 1758)

Bartne [EV28]: pastwisko, krowieniec, 08.08.2016, 1 ex.

Scarabaeidae LATREILLE, 1802

Aphodiinae LEACH, 1815

Aphodius depressus (KUGELANN, 1792)

Blechnarka [EV17]: olszyna, 21.05.2015, 1 ex. Wysowa-Zdrój [EV17]: odchody jelenia, 04.05.2014, 2 exx.; łąka, 01.05.2014, 1 ex.

Aphodius fimetarius (LINNEAUS, 1758)

Bartne [EV28]: pastwisko, krowieniec, 04.08.2016, 9 exx. Libusza [EA10]: 2009, 1 ex., 04.09.2013, 1 ex.

Aphodius fossor (LINNEAUS, 1758)

Bartne [EV29]: pastwisko, krowieniec, 04.09.2016, 6 exx. Libusza [EA10]: 2008, 1 ex., 10.2009, 1 ex.

Aphodius prodromus (BRAHM, 1790)

Libusza [EA10]: 2009, 1 ex., 29.04.2013, 1 ex.

Aphodius rufipes (LINNEAUS, 1758)

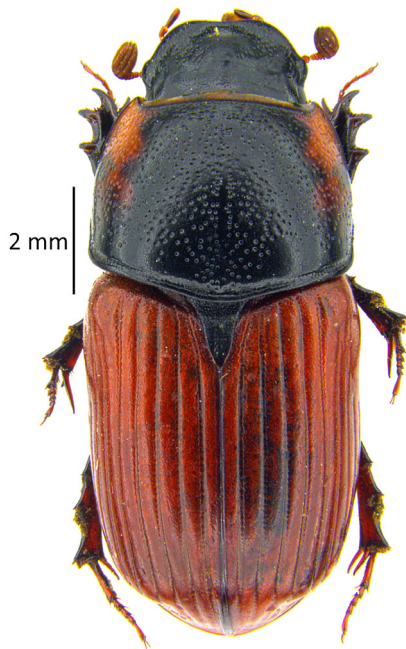
Bartne [EV28]: buczyna, 09.07.2013, 2 exx. Wysowa-Zdrój [EV17]: 27.08.2009, 2 exx.

Aphodius scrutator (HERBST, 1789) (Ryc. 1.)

Bartne [EV29]: pastwisko, krowieńce, 06.08.2016, 15 exx. (obserwowano ponad 100 osobników).

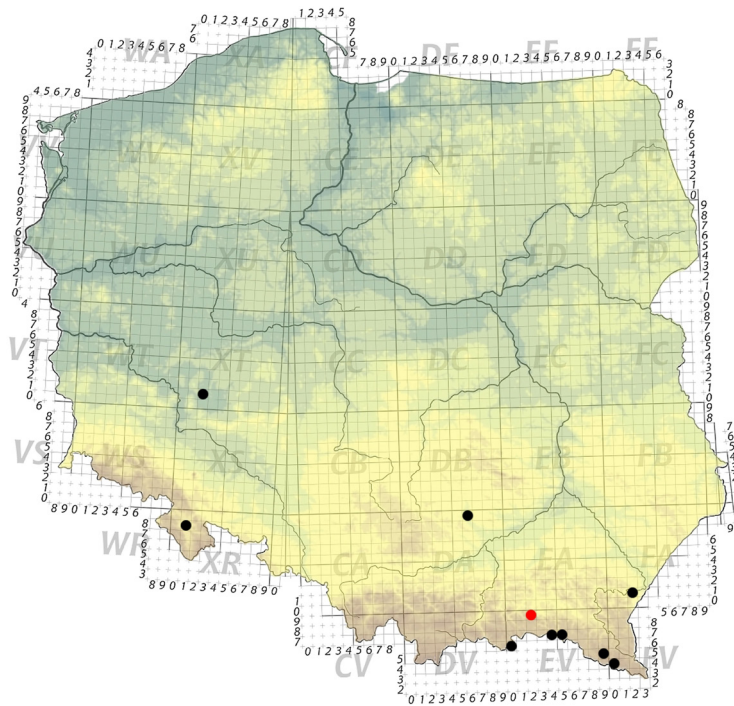
Gatunek występujący w południowej części Europy, na Kaukazie i w Azji Mniejszej (PALESTRINI & BARBERO 1994, LÖBL & SMETANA 2006). Wzdłuż górskich obszarów wapiennych wkracza do zachodniej i południowej części Europy Środkowej, gdzie występuje lokalnie, przeważnie na stanowiskach o charakterze stepowym (BURAKOWSKI *et al.* 1983). W Polsce obserwowany jest sporadycznie (ZIĘBA & DWORAKOWSKI 2008), notowany jedynie z kilku stanowisk (Ryc. 2) w Sudetach Wschodnich, Beskidzie Wschodnim (BURAKOWSKI *et al.* 1983), Wyżynie Małopolskiej (BIDAS 2004), Beskidzie Zachodnim (BIDAS & CIEŚLAK 2006) oraz Bieszczadach (ZIĘBA & DWORAKOWSKI 2008). Stanowisko na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej jest niepewne (BIDAS & CIEŚLAK 2006).

Bionomia *A. scrutator* jest słabo poznana; odławiany był od czerwca do września na pastwiskach w ekskrementach bydła (BURAKOWSKI *et al.* 1983). Zachowania rozrodcze są nietypowe jak dla Aphodinae: przedstawiciele tego gatunku znoszą pożywienie do prymitywnego gniazda cylindrycznego kształtu (wielkości $13,6 \times 9,2$ mm) gdzie składają jaja. Komora gniazdowa znajduje się płytko w pod powierzchnią ziemi (około 1 cm), a jaja ułożone są w jej dolnej części. Każda samica składa 7–8 jaj. (PALESTRINI & BARBERO 1994). Beskid Niski, ze względu na dużą ilość dużych gospodarstw zajmujących się hodowlą bydła oraz odpowiednie warunki mikroklimatyczne stanowi bardzo dogodne miejsce dla rozwoju *A. scrutator*. Gatunek ten w miejscu w odłowie był najliczniej obserwowanym gatunkiem koprofaga.

Ryc. 1. *Aphodius scrutator* (fot. A. Taszakowski).

Fig. 1. *Aphodius scrutator* (photo A. Taszakowski).

Ryc. 2. Rozmieszczenie *Aphodius scrutator* na terenie Polski; czarne koła – dane literaturowe, czerwone koło – nowe stanowisko (mapa przygotowana przy użyciu programu Paint.NET).

Fig. 2. Distribution of *Aphodius scrutator* in Poland; black circles – literature data, red circle – new record (map generated used Paint.NET software).

Scarabaeinae LATREILLE, 1802

Onthophagus illyricus (SCOPOLI, 1763)

Wysowa-Zdrój [EV17]: 20.06.2010, 1 ex.

Melolonthinae SAMOUELLE, 1819

Melolontha melolontha LINNAEUS, 1758)

Libusza [EA10]: 05.2005, 1 ex.; ogród, 06.2006, 1 ex.; 15.05.2009, 2 exx.

Serica brunnea (LINNAEUS, 1758)

Bartne [EV28]: zarośla, 11.07.2013, 1 ex.

Rutelinae MACLEAY A., 1819***Anomala dubia*** (SCOPOLI, 1763)

Libusza [EA10]: 06.2003, 1 ex.; 06.2005, 1 ex.; 06.2007, 1 ex.; 07.2008, 1 ex.

Phyllopertha horticola (LINNAEUS, 1758)

Blechnarka [EV17]: skraj lasu, 13.06.2011, 1 ex. Gładyszów [EV17]: łąka, 14.06.2013, 1 ex.
 Libusza [EA10]: 06.2005, 1 ex.; łąka, 10.06.2013, 1 ex. Lipinki [EA20]: zadrzewienie,
 15.06.2013, 1 ex.

Dynastinae MACLEAY A., 1819***Oryctes nasicornis*** (LINNAEUS, 1758)

Ołpiny [EA11]: 07.2004, 2 exx.

Cetoniinae LEACH, 1815***Cetonia aurata*** (LINNAEUS, 1758)

Bartne [EV29]: zarośla, 09.07.2013, 1 ex. Blechnarka [EV17]: 07.2006, 1 ex. Lipinki [EA20]:
 05.07.2009, 1 ex. Wysowa-Zdrój [EV17]: łąka środkowa, 05.08.2010, 1 ex.

Gnorimus nobilis (LINNAEUS, 1758)

Bednarka [EV29]: 04.07.2009, 1 ex. Wysowa-Zdrój [EV17]: 2008, 3 exx., zarośla, 11.08.2011,
 1 ex.

Oxythyrea funesta (PODA, 1761)

Bartne [EV28]: zarośla, 09.07.2014, 3 exx. Libusza [EA10]: zarośla, 04.06.2015, 1 ex.

Potosia metallica (LINNAEUS, 1758)

Wysowa-Zdrój [EV17]: 13.07.2011, 1 ex.

Protaetia marmorata (FABRICIUS, 1792)

Bartne [EV28]: 11.07.2013, 1 ex. Libusza [EA10]: 2007, 1 ex.

Trichius fasciatus (LINNAEUS, 1758)

Wysowa-Zdrój [EV17]: 2008, 2 exx.; 20.08.2010, 1 ex.; 11.07.2011, 1 ex.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1983. Chrząszcze – Coleoptera. Scarabaeoidea, Dascilloidea, Byrrhoidea i Parnoidea. *Katalog Fauny Polski* 23(9): 1–294.
- BIDAS M. 2004. Interesujące gatunki żuków koprofagicznych (Coleoptera: Scarabaeoidea) na Wyżynie Małopolskiej. *Wiadomości Entomologiczne* 23(4): 245–246.
- BIDAS M., CIEŚLAK R. 2006. Nowe stanowiska *Aphodius (Copriformus) scrutator* (HERBST, 1789) (Coleoptera: Scarabaeoidea) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne* 25(3): 183.

- BUNALSKI J. 2004. Scarabaeiformia, In: BOGDANOWICZ W., CHUDZICKA E., PILIPIUK I., SKIBIŃSKA E. (Eds.), Fauna Polski – charakterystyka i wykaz gatunków. Tom I. MIIZ PAN, Warszawa: 139–145.
- KARPIŃSKI L., TASZAKOWSKI A., SZCZEPAŃSKI W.T. 2015. New data on the occurrence of longhorn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) in the Eastern Beskid Mountains. *Fragmenta Faunistica* 58(1): 7–16.
- LÖBL I., SMETANA A. 2006. Scarabaeoidea, Scirtoidea, Dascilloidea, Buprestoidea, Byrrhoidea. Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 3. Apollo Books, Stenstrup: 690 pp.
- MANNERKOSKI I., HYVÄRINEN E., ALEXANDER K., BÜCHE B., CAMPANARO A. 2010. *Ceruchus chrysomelinus*. The IUCN Red List of Threatened Species. <http://www.iucnredlist.org> 28.09.2016.
- PALESTRINI C., BARBERO E. 1994. The reproductive biology of *Aphodius (Copriformus) scrutator* (HERBST, 1789) (Coleoptera, Scarabaeidae, Aphodiinae): some experimental data. Poster session, *Bolletino di zoologia* 61:S1, 60–60.
- STEBNICKA Z. 1976. Chrząszcze – Coleoptera, Żukowate – Scarabaeidae, Grupa podrodzin: Scarabaeidae laparosticti. *Klucze do Oznaczania Owadów Polski* 19(28a): 1–139.
- STEBNICKA Z. 1978. Chrząszcze – Coleoptera, Żukowate – Scarabaeidae, Grupa podrodzin: Scarabaeidae pleurosticti. *Klucze do Oznaczania Owadów Polski* 19(28b): 1–63.
- SZCZEPAŃSKI W.T., TASZAKOWSKI A., KARPIŃSKI L., TOMECKA M. 2015a. Materiały do znajomości omomilkowatych, karmazynkowatych i świetlikowatych (Coleoptera: Elateroidea: Cantharidae, Lycidae, Lampyridae) Beskidu Wschodniego. *Acta entomologica silesiana* 23: 7–13.
- SZCZEPAŃSKI W.T., TASZAKOWSKI A., KARPIŃSKI L., KUBUSIAK A. 2015b. New data on the distribution of ladybird beetles (Coleoptera: Coccinellidae) of the Eastern Beskid Mts. *Nature Journal* (Opole Scientific Society) 48: 24–33.
- SZCZEPAŃSKI W.T., TASZAKOWSKI A., KARPIŃSKI L. 2015c. Nowe stanowiska bogatkowatych (Buprestidae) w Beskidzie Wschodnim. *Acta entomologica silesiana* 23: 205–208.
- SZCZEPAŃSKI W.T., TASZAKOWSKI A., KARPIŃSKI L., KASZYCA N. 2016. Nowe stanowiska sprężykowatych (Coleoptera: Elateridae) w Beskidzie Wschodnim. *Acta entomologica silesiana* 24(001): 1–9 [online].
- ZIĘBA P., DWORAKOWSKI M. 2008. *Aphodius (Copriformus) scrutator* (HERBST, 1789) (Coleoptera: Scarabaeoidea) w Bieszczadach. *Wiadomości Entomologiczne* 27(3): 168.

Accepted: 13 March 2017; published: 31 March 2017

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>